

IDEA anti COVID-19 # 2

Ekonomický šok, jaký svět neviděl: ekonomiku musíme rychle zmrazit a pak ji znovu probudit

(noční rešerše ekonomické literatury)

BŘEZEN 2020

Filip Matějka¹

Abstrakt

Známé ekonomické poučky o pobídkách neplatí, protože tuhle recesi sami chceme. Musíme omezit setkávání a fyzickou spolupráci, recese by měla být veliká. Zároveň ale může být výjimečně krátká. Zatím musíme ekonomiku uspat / hibernovat, a přitom uchovat co nejvíce životadárných pojítek mezi firmami a zaměstnanci v současném stavu. Ekonomiku budeme moci začít stimulovat k vyššímu výkonu až ve chvíli, kdy největší zdravotní rizika pominou. V této chvíli se musí stát soustředit jen na to, aby firmy i domácnosti kritické období přežily. Tato strategie je levnější, neboť pokud vazby zpřetrháme, bude trvat léta, než se obnoví, i kdyby zdravotní riziko trvalo jen měsíc.

¹ Rychlá rešerše mnoha ekonomických článků a názorů vznikla v rámci a s podporou programu Strategie AV21 Akademie věd České republiky. Autor by rád poděkoval za spolupráci Timovi Willemsovi, René Levínskému, Vladimíru Novákovi, Janovi Zemličkovi, Sergeji Mikhalishchevovi, Michalu Šoltésovi a Rastislavu Rehákoví.

Laické shrnutí

- Jsme svědky globálního i národního ekonomického šoku, jaký svět (dlouho) neviděl. Je unikátní rozsahem i povahou. Utlumení světové i české ekonomiky probíhá nebývale rychle, v řádu dní, a tvoříme je dobrovolně sami skrze naše omezení a karantény. A přichází to úplně najednou v celé EU i v mnoha ekonomicky významných zemích světa.
- Toto dění ovlivňuje všechny kouty naší ekonomiky: nabídku, poptávku i finanční trhy. Mnoho zaměstnanců nesmí či nemůže pracovat a musí zůstat doma, provozovny jsou povinně zavřené. Poptávka po zboží a mnoha službách padá, protože lidé nesmějí vycházet a nakupovat. Při rostoucí nejistotě a ztrátě příjmů ani o nákupy není zájem. Mnozí se začínají strachovat ohledně splácení hypoték, banky nápodobně. Snižuje se schopnost firem splácet své závazky: finanční systém se dostává do problémů.
- Každodenní náklady budou veliké, ale můžeme omezit dobu jejich trvání. Zatím nemáme odhady, jak velký propad a dopad bude a jak bude rozložen v čase. Každým dnem budeme vědět více. Často ovšem budeme nemile překvapeni, kde všude se problémy rodí. Propad ekonomik může být kdekoliv mezi 10 % až 30 %. Pro statisíce lidí v Česku to může znamenat výpadek všech příjmů. Náklady Česka, tedy nás všech, na tuto krizi se budou pravděpodobně pohybovat ve stovkách miliard Kč (např. roční výdaje státu na platy učitelů jsou zhruba 100 mld. Kč, na vědu kolem 40 mld.). Bude tedy zásadní, zda se z propadu ekonomiky oklepeme za dva měsíce, nebo až za tři čtvrtě roku.
- V USA je už dnes na stole balíček pomocných vládních opatření, který by v českých podmínkách odpovídal zhruba 200 mld. Kč výdajů navíc.

Hlavní kroky

Nejdříve (to se již děje): Záměrně musíme dokonat velkou, ale pokud možno krátkou ekonomickou recesi. To znamená zásadně omezit a držet nízkou intenzitu fyzických společenských interakcí, aby se lidé potkávali co nejméně.² Díky tomu udržíme počet nakažených v rámci kapacity zdravotnického systému, kterou je nutno v rámci možností navyšovat.

Poté: Pomáhat zachovat (zmrazit, hibernovat) současnou strukturu ekonomiky. Bude to nutné dělat po dobu minimálně 1–3 měsíců.

Nakonec: Až budou zdravotní rizika pod kontrolou, ekonomiku je třeba co nejrychleji znovu nastartovat pomocí včas připravených mikro a makroekonomických nástrojů.

Dlouhodobě: Připravit se na budoucí případy.

Jak na to?

1. **Získat čas zmražením, resp. hibernováním současného stavu na několik měsíců.**

a. **Všechny ujistit, že stát pomůže, aby firmy vydržely, než pomoc státu dorazí.** Velmi rychle (cca do dvou týdnů) se věrohodně přihlásit k následujícímu záměru.

b. **Zavést opatření na podporu zachování zaměstnaneckých vztahů,** které by se potom budovaly velmi dlouho:

- i. Zpružnit pracovní trh umožněním sdílení pracovních míst, *kurzarbeit*, umožnit zaměstnavatelům snížit pracovní dobu bez výpovědi, tedy snížit mzdy a částečně je kompenzovat platbou od státu.

² Bryan, Kevin, "Ekonomie společenského odstupu pro každého: případ Covid 19", IDEA anti COVID-19.

c. Ponechat naživu jinak životaschopné firmy.

- i. Odložit splatnost daní a pojistného (nejen z příjmu, ale možná i DPH).
- ii. Poskytovat raději nízko, či bezúročné půjčky, než posléze draze zachraňovat (*bailout*).
- iii. Někteří ekonomové navrhují pomáhat firmám i s provozními náklady jako například s nájmem. Zde bych však počkal – je možné, že právě nájem budou firmy moci vyjednáváním snížit a rozložit ztráty mezi firmy a pronajímatele.

d. Pomáhat domácnostem pokrýt nutné výdaje. Zde záleží na tom, jak se povedou cílenější body 1b) a 1c). Pokud se nepovedou, měl by být v zásobě připraven systém dočasného základního příjmu.

2. Poté přijde čas na velký vládní fiskální stimul a skládání účtů.

Ekonomové se shodují, že situace je a bude tak vážná, že výše deficitu by neměla být zásadní překážkou. Veřejný dluh ČR je naštěstí poměrně malý, takže si můžeme dovolit velký deficit. Krátkodobé udržení vazeb v ekonomice nás totiž vyjde mnohem levněji, než jejich rozpad a dlouhé budování.

3. Včas připravit a představit plán krátkodobého, ale rozsáhlého řízeného nakupování státem (přímé tvoření poptávky), např. opravy všech škol místními řemeslníky.

4. Mnoho ekonomů je dokonce ochotno překročit Rubikon a v případě nutnosti využít centrální banky ke krytí současných nákladů. Měly by mít formu nesplatných půjček domácnostem a firmám, které je poskytnou rychleji než vládní transfery, či zpeněžením dluhu. Doporučuji to mít paragrafech připraveno jako záložní řešení.

Zdroje

- Baldwin, R. „[Keeping the lights on: Economic medicine for a medical shock.](#)“ VoxEU.org, CEPR Policy Portal
- Bigio, Saki. „[A Concrete Policy Response to the Covid-19 Crisis.](#)“ UCLA Economics, March 15, 2020
- Bryan, Kevin. „[Ekonomie společenského odstupu pro každého: případ Covid 19.](#)“ IDEA anti COVID-19, březen 2020
- Cowen, Tyler. „[Plans for economic mitigation from the coronavirus.](#)“ George Mason University, Mercatus Center
- Dube, Arindrajit. „Filling the Holes in Family and Business Budgets: Unemployment Benefits and Work Sharing in the Time of Pandemics“, UMass Amherst
- Galí, Jordi. „[Helicopter money: The time is now.](#)“ VoxEU.org, CEPR Policy Portal
- Gaspar, Vitor and Mauro Paolo. „[Fiscal Policies to Protect People During the Coronavirus Outbreak.](#)“ IMFBlog, International Monetary Fund, March 5, 2020
- Goger, Annelies. „[For millions of low-income seniors, coronavirus is a food-security issue.](#)“ BROOKINGS, March 16, 2020
- Gourinchas, Pierre-Olivier. „[Flattening the Pandemic and Recession Curves.](#)“ Econfip, Economics for Inclusive Prosperity, Policy Brief 23
- Saez, Emmanuel and Zucman, Gabriel. „[Keeping Business Alive: The Government as Buyer of Last Resort.](#)“ Econfip, Economics for Inclusive Prosperity, Policy Brief 20
- Shambaugh, Jay. „[The economic policy response to COVID-19: What comes next?](#)“ BROOKINGS, March 16, 2020
- Vaitilingam, Romesh. „[A Coronavirus Recession: A New Survey of Top US & European Economists.](#)“ Chicago Booth, IGM Forum, March 13